

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

โครงการวิจัย การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหาร ผักปลอดสารพิษ โดยการจัดการตนเอง : เทศบาลตำบลหนองตาต อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบการวิจัย ดังนี้

3.1 วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษานี้เป็นเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้รูปแบบของการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-informants) ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ สำนักสงฆ์หนองโสน กลุ่มเกษตรกรบ้านโคกเพชร ตำบลหนองตาต อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในการทำเกษตรปลอดสารพิษ

จากนั้นตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยวิธีการเทคนิคสามเส้าคือ ตรวจสอบข้อมูลจากหลากหลายบุคคล ต่างช่วงเวลา ต่างวิธีการ และสถานที่แตกต่างกัน เพื่อใช้สำหรับการวิเคราะห์ เชื่อมโยงความสอดคล้องกับเนื้อหา และดำเนินการสนทนากลุ่ม การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อไป นอกจากนี้จะใช้วิธีการศึกษาเอกสารแล้วยังใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์รายบุคคล การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีประชาคม การสำรวจชุมชน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดแหล่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิของการวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documents) เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการวิจัย และแนวคิดรวมทั้งทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่นำมากำหนดกรอบแนวคิด และเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มด้านอาหาร ผักปลอดสารพิษ จากเอกสารสิ่งพิมพ์ สถิติ รายงาน บันทึกการประชุมของภาคราชการและภาคชุมชน รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) ประกอบด้วยข้อมูลการศึกษากลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ บริบทชุมชน วิถีชีวิตของชุมชน การประกอบอาชีพ ตลอดจนการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มด้านอาหาร ผักปลอดสารพิษ โดยมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview technique) โดยใช้การสัมภาษณ์ (Interview) เก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ บริบทของชุมชน การประกอบอาชีพ การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษ จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key -Informants) ซึ่งได้แก่ กลุ่มประชาชนชาวบ้านและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ

2.2 การสนทนากลุ่ม (Focused group) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) ในการระดมความคิดเห็นของกลุ่ม (Focus Group) โดยใช้เทคนิค AIC การระดมความคิดเห็น (Brainstorming) แผนที่ความรู้ (Mind Mapping) รวมทั้ง (SWOT Analysis) การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งภายในกลุ่มและโอกาส ข้อจำกัดภายนอกที่มีผลต่อภายในกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษ

2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) โดยใช้แบบตรวจรายการ (Checklist) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติรวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านจากการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยแบ่งลักษณะของปฏิสัมพันธ์ออกเป็น 3 ทิศทาง คือ

1. ปฏิสัมพันธ์เชิงบวก (Positive direction)
2. ปฏิสัมพันธ์เชิงลบ (Negative direction) และ
3. ปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกลาง (Neutral direction) จากการทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน

3.1 ขั้นตอนการดำเนินการ

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการวิจัย

1.1 พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับพื้นที่โดยมีตัวแทนจากเทศบาลตำบลหนองตาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์และตัวแทนจากชุมชนในเขตพื้นที่

1.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

1.3 ดำเนินการประชุมทีมวิจัยและผู้ช่วยวิจัยเพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดของโครงการ แบ่งบทบาทหน้าที่การดำเนินงานของโครงการ พร้อมทั้งวางแผนและทิศทางในการดำเนินงาน

ระยะที่ 2 ขั้นเก็บข้อมูลการวิจัย

2.1 ดำเนินการจัดประชุม กลุ่มอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ ทีมวิจัย ทีมผู้ช่วยวิจัย และตัวแทน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดเก็บข้อมูลการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในชุมชน ได้แก่ ความเป็นมาของกลุ่มปลูกผักปลอดภัย ประเภทผักที่ปลูก ปฏิทินการปลูก การเก็บเกี่ยว การจำหน่าย หน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มอาชีพ

2.2 ปฏิบัติการจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญศึกษาโดยศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ รวมทั้งภูมิปัญญาในชุมชนที่นำมาใช้ในการปลูกผักปลอดสารพิษของชุมชน

2.3 ทีมวิจัยและผู้ช่วยวิจัยร่วมกันนำข้อมูลที่จัดเก็บได้ จัดหมวดหมู่ เรียบเรียง วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อมูลให้ชุมชนรับรู้ ตรวจสอบ

2.4 จัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลให้ชุมชนเพื่อหาแนวทางในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดภัยจากสารพิษให้กับกลุ่มอาชีพ

ระยะที่ 3 ชั้นปฏิบัติการวิจัย

3.1 ทีมวิจัย ผู้ช่วยวิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรและเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชนและตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดประชุมเพื่อวางแผนปฏิบัติการ การดำเนินการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดภัยจากสารพิษ

3.2 ทีมวิจัย ผู้ช่วยวิจัย สร้างแนวปฏิบัติในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดภัยจากสารพิษร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 4 ชั้นถอดองค์ความรู้การวิจัย

4.1 จัดการประชุมเสนอผลการวิจัยและติดตามประเมินผลการดำเนินการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดภัยจากสารพิษ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการต่อไป

4.2 ทีมวิจัยและทีมผู้ช่วยวิจัย ดำเนินการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

3.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์สำนักสงฆ์หนองโสน กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยรายย่อยบ้านโนนสวรรค์ เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษบ้านโคกเพชร

3.3 พื้นที่ดำเนินงาน

หมู่บ้านในเขตพื้นที่บริการของ เทศบาลตำบลหนองตาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

3.4 แผนการดำเนินงาน

ขั้นตอนดำเนินการ	กิจกรรม	ผู้ร่วมกิจกรรม	ระยะเวลา
1. ประชุมทีมวิจัย	1.จัดประชุมทีมงานวิจัย เพื่อเตรียมงานสร้างความเข้าใจเพื่อแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบก่อนลงพื้นที่	1.นักวิจัย 2.ผู้ช่วยนักวิจัย	ม.ค.60
2. ชี้แจง สร้างความเข้าใจในโครงการ	1.จัดเวทีประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับงาน	1.นักวิจัย 2. อบต. 3.ชุมชน	ก.พ.60
3. วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหาชุมชน สถานการณ์ของผักปลอดภัย	1.จัดเวทีประชาคม 2. วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน โอกาส-อุปสรรค		มี.ค.60 - เม.ย.60
4.วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการสร้างคุณค่าและ	1. วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการ	1.นักวิจัย 2. อบต.	พ.ค.60

ขั้นตอนดำเนินการ	กิจกรรม	ผู้ร่วมกิจกรรม	ระยะเวลา
มูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดภัย	สร้างคุณค่าทางอาหารด้านผักปลอดภัย 2.วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการเพิ่มมูลค่าทางอาหารด้านผักปลอดภัย	3.ชุมชน	
5.ถอดบทเรียน	1.ถอดบทเรียน สังเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล	1.นักวิจัย 2.ผู้ช่วยนักวิจัย	มิ.ย.60
6.คืนข้อมูล	1.จัดเวทีประชาคมเพื่อคืนข้อมูลให้แก่ชุมชน	1.นักวิจัย 2. อบต. 3.ชุมชน	ก.ค.60- ส.ค.60
7.สรุปและจัดทำรายงาน	1.จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	1.นักวิจัย 2.ผู้ช่วยนักวิจัย	ก.ย. 60